

Elcasi Burcu — (Herculis)

Yazan: General
Abdurahman Aygün

Şimdiye kadar yazdığımız ve fimaibait anlatacağımız su-
5 veri semâviyenin en mühim ve en ziyade şayanı dikkat
bir burcudur. Yalnız garaibile değil, belki manzumemiz mu-
kadderatının dahi işbu burçla pek ziyade alâkadar bulunma-
sından dolayı kendisine ne kadar ehemmiyet verilse becadır.
Araplar buna (Elcasi alâ rıkbeteyhi) derlerki, diz çökmüş
adam demektir.

(Hergül); malûm olduğu üzere Yunani atikin en meşhur
kahramanlarından olup nim mabutlar sırasında tezkâr olun-
maktadır. Manzumemizin bu burca doğru akup gittiği anlaşıldıktan sonra kuvvet ve kudretten kinâye olarak mevzubahs
burca Hergül namı verilmiştir. Yoksa eski ismi (Engonasi)
olup (Diz çökmüş adam) manasınadırki Arapçesi da bunun
tercümesidir. Bu kelimeden ise Hergül nam kahraman asla
murad edilmemiştir.

Hergülü semada bulmak çok kolaydır Şöyleki:

Tenin burcunun B, L kevkeblerinin yani Ejderhamın baş
tarafının cenubunda ve ikilili şimâli ile Şelyak burçlarının
arasındadır. Görüldüğü üzere İnci yâni Neyyîri fikkei şimâlî
yıldızile Nesrûlvaki kevkebi vaslolunursa, bu hattın orta
yerleri tamamen Hergüle âit olur. Hergülün cenubunda ise,
(Elhavva velhayye) ile (Elhayye) burçları vardır. Bilmünasebe
söyliyelimki Elhavva velhayye başkadır, Elhayye başkadır.

Burcun tafsilâtına girişmeden evvel, karlımıza p , e , π kevkelerini takdim ediyoruz. Bu üç kevkeli bir maine kalbeden nokta merkezini öğrenmeliyiz. İşte bütün manzumemizin saniyede 24 kilometre su gibi akıp gittiği mahal burasıdır. Ve daha doğru bir ifade ile, buraya doğru gidiyor gibi görünmektedir. Hakikatte ise; Güneşimiz yirmi milyon sene sonra sureti katiyede muhtaç bulunacağı bir şemse doğru gidiyor. Ona seyyare olarak ziya ve hararetinden müstefid olacaktır. Bu Güneş ise, hartada görüldüğü üzere Nesrîlvaki yıldızdır. Nesrîlvaki cesametçe Güneşimizden çok büyüktür. Ve Güneşimiz oralara varıncaya kadar, haçmen de daha küçülecektir.

Belli başlı kevakime gelince:

En evvel a Güneşini zikre mecburuz. Zira bu Güneş, fevkalâde denecek derecede garip maceralarla meşhurdur. Evvel emirde haber verdiğimiz a kevkeli, elyesin bu burcun en parlak yıldızı değildir. B kevkeli bunu çoktan geçtiği gibi, E kevkeli bile cüz'ice daha ziyade parlaktır. a kevkeli mütehavvile olduğundan 3,1 ile 3,9 kadimleri arasında dolaşır. Bu kevkelin tayfindan anlaşıldığına göre, kendisinde pek ve pek çok miktarda südyom ile demir, magneziyüm ve bilhassa gayet parlak müvellidülhumuza vardır. Binâenaleyh bir âtîi karipde bu kevkelin fevkalâde surette iştiâl eyleyeceği ve kendisine tabi seyyaratı yakup kül edeceği muhakkaktır. Kevkebin kendisine gelince, işbu yıldız belki bütün kürei semanın en ziyade güzel, en ziyade şirin muzaafasından biridir. Rengi turuncu olup, refikiminki ise zümrüddür. Aralarındaki mesafe 4,7 saniye olduğundan heyet rasadatında teodolitlerle bilâ perva çalışılabilir.

a kevkeliinden başka 13 p , Z , W , P , V kevkelleri asrî tahavvüle tabidirler. p kevkeli lem'anını tenkis ile 31312

ve 31694 numaralı yıldızlar da tezyidi şule ile meşguldürler. 70 numaralı yıldız ise, bazan tek ve bazan çift olarak görünmesile meşhurdur. 55 numaralı kevkep de ömrünün sonlarında bulunmaktadır. Bir gün bir başkasile müsademe etmesi ve ömrüne tamamen hatime çekmesi pek muhtemeldir.

Kevakibi muzaafaları; a dan başka S, 95, p, V ile meşhur E güneşleridir. Bu sonuncu kevkep üçüncü kadirde olduğu hâlde, refiki altıncıdandır. Küçüğü büyüğünün etrafında hari-kulâde denecek derecede seri olmak üzere 34,5 senede devr eder.

Aralarındaki mesafe ancak 1,3 saniyedir. Kevkebi refikî Eviç noktasına geldiği vakit balâdaki mesafe 1,5 saniyeye kadar çıkar. Hadid noktasında ise, üç sene kadar görülemez. Zira o vakıtki mesafeleri 0,6 saniyeye kadar tenezzül ettiğinden E Güneşinin şuaatı arasında gaip olur. Kevkebi mezkûr, 1782 tarihinde bir ihticâp hadisesi (Occultation) meydana getirdiğinden bu hadiseden dolayı beynelfelekiyun pek meşhurdur. Burca hatime çekerken anlatalunki, mevcut iki sihabiyesi dahi garip şekillerdedir. Mevkileri harta üzerinde görülen bu iki kümeden E ile P arasında bulunan üç parçadan mürekkep olup 6000 : 7000 güneşten mürekkeptir. Diğeri ise 1 ile 31312 kevkepleri arasında bulunup her ikisinin Arza mesafeleri kezaa bir garibe olmak üzere yekdiğerine müsavi ve 946,000,000,000,000,000 yani dokuzyüz kır altı katırilyon kilometredirki, süratü bir ekspres treni bu mesafeleri ikişer buçuk trilyon senede ancak katedebilir. Bilinmelidirki bu mesafeler bile heyeti umumiyei kâinat içinde birer zerrecikten başka bir şey değildir. Elcasî nin hemen bir çok kevakibi ile rasadatı heyiye yapılması mümkündür. Alınacak netayîç dâima şayanı memnuniyet zuhur eder.

El'ikab burcu — (Aquilae)

(Uçan kartal) manasına gelen Elikap burcunu dahi, semada bulabilmek gayet kolay olup bhusus birinci hadirden Nesrüttair yıldızı; Dücece burcunun a yıldızını L yıldızına vasleden hattın dört misli uzağında bulunması dolayısile pek suhuletle elde edilir. Esasen Elikap burcu; şimdiye kadar malûmumuz olan Dücece nin cenubuna doğru müsadif bulunduğundan bu cihetle de kolaylık vardır. Derhatır ettirelimki Batlamyos zamanından itibaren; bu günkü Elikabı teşkil eden kevakip ile bir değil, ayrı ayrı iki burç teşkil etmekte idi.

Bunlardan şimâlde bulunan kevakip ile (baş mabut Jupiterin kuşu) namile bir, ve cenubundaki kevakip ilede (Antinüs) namile diğer bir burç var idi.

Antinüs; Roma imparatoru Adriye in gözdelerinden gayet güzel ve fevkalâde cazip genç bir oğlan olup, Milâdın 135 senesinde Nil nehrinde yıkanırken nasılsa boğulmuş ve bu halden İmparator pek ziyade müteessir olmuştur. Bu vakai facia üzerine imparator; Bu gence mahsus gayet büyük bir abide inşa ve bu veçhile mağrukun namını ihya eylediği gibi, aynı zamanda mabutlar sırasınada geçirdiği cihetle o vaktın felekiyonu Adriyene hulus sokmak için teşkil ettikleri burca Antinus namını vermişlerdi. Kurunu vustada bu sakim burç, ortadan kaldırılarak yıldızları şimdiki Elikaba verilmiştir.

Binâenaleyh Elikaba tafsilâtına devam edelim:

Bizzat; Nesrüttair kevkebi muzaafadır. Ref'iki onuncu kaderden olduğundan heyet rasadatında korkulmaz Nitekim, bir Fransız teodlitile 1926 senesinde İzmirde kevkebi mezkûr ile ile tarafımdan yapılan hey'et rasadatında bittabi kevkebi tâlîf görülmemiş ve rasadatın sıhhatında bir tesir olmamıştır. Mesafeleri 156 saniyedir.

“L,, kevkibi dakhi muzaafadır. Manzarası pek şirin isede âlâtı rasdiye istimâli lâzımdır. Bunlardan başka, 23, 11, 57, 15 ilh. kevkibleri dahi muzaafadırlar.

Kevakibi mütehavvilesi şunlardır:

$\varepsilon, \beta, \eta, \iota, \zeta, \gamma, \lambda, 11, 12, 56$ namlarındaki güneşlerdir. Bunlardan η kevkibi 7 gün 4 saat 53 dakika 13 saniye zarfında lemanını 3, 4, 7 ye 5 den kadar tenkis ve tezyit eder. Mamafi bu kevakibin cümlesi ufak ufak yıldızlar olduğundan, hiç olmazsa vasat derecede dürbün istimâli lâzımdır. Elikabın pek meşhur bir kümesi vardır. Mevkii λ kevkibinin 4 derece cenub garbisidir. Çıplak Gözle bakıldığı vakit, bir donukluk görülürki mevzuu bahs kümedir.

Fakat buna kuvvetlice bir dürbün tevcih edilirse pek muazzam ve iki kat olduğu görülür. Bütün kürei sema içinde bunun bir eşine tesadüf mümkün değildir. Tarihi keşfi 1681 dir. O vakitten beri yapılan resimleri yekdiğerinden az çok muhtelif bulunduğundan tebdili şekil etmekte olduğu anlaşılmıştır.

Sehim burcu — (Sagittae)

Elikap burcunun üstünde en ufak bir burç vardır. Buna Sehim burcu denilir. Yıldızlarının şekli evvelki nushalardaki hartada görüldüğü üzere, Kehkeşana doğru atılmış bir ok şeklinde bulunduğu için, Sehim denilmiştir. Sehim ise ok manasına gelir. Burcun en parlak kevkibi “a,, değildir. Gamma yıldızı elyevm bu burcun en parlak yıldızıdır. Bu bile dördüncü kadirdendir. Hatta “d,, kevkibi bile alfa kevkibinden daha parlakçadır. Esbabıda müruru zamanla tahavvülâtı lemaniyeye oğramalarındandır. Sehim burcunun yalnız

L kevkebi tavsiye olunabilirsede diğerlerini dürbün içine sokmak pek müşküldür.

Kevakibi muzaafasından E kevkebini takdim edebiliriz. Kendisi 5,5 inci kadirde olduğu halde refiki 9 uncu kadir-dendir. Bu noktai nazardan bir ehemmiyeti haiz ,değilsede her ikisinin de vakit vakit müştereken renklerini değıştirmeleri bunların garaibi meyanına kaydı iktiza eder bir hadisedir. Meselâ:

Bazan; Beyaz, mavi

” Sarı ve mavi

” Sarı ve menekşe

” Sarı ve kırmızı

” Mavi ve menekşe

rengine girerler. Aralarındaki mesafe 8,6 dır.

Küçüğü büyüğü etrafında 10009 senede devreder. Manzaraları pek dıruba isede kuvvetlice dürbüne ihtiyaç vardır.

B kevkebi ise güzel bir manzumei müsellesedir. Beynel-felekiyun A namile meşhurdur. Ve fakat bunların üçüncüsü olan kevkep; ağılebi ihtimâl bunlardan değildir. Şu hâlde irtisamî bir müselles oluyor demektir.

6 numaralı kevkep de bir muzaafadır. Ve 13 numaralı kevkep civarı elmas daneleri gibi ışıldar bir çok kevakip ile müzeyyendir. Bunlardan bir tanesi kan gibi kıp kırmızıdır. Fakat görmek için dürbün ister. Hartada görülen sehabiyenin ismine Dömbel derlerki kâşifinin ismidir. Kümesi ise pek çok kevakibden mürekkeptir. Gerek sehabiyenin ve gerek kümesi maruzzikir kevakibi muzaafasının Arza mesafeleri sureti katiyede ölçülememiştir. Hiç birisi bir ihtilâfı manzar vermemiştir. İlmi heyetin; izharı aciz ettiği ilk riyazî mesail bunlarda vaki olduğu için, izdiyadi şöhretlerini mucip olmuştur. Görölüyorki yıldızlar bile mesafelerinin çokluğundan istifade ederek sahibi şöhret olmaktadır.

Elhavva Velhayye — (Ophiuchi)

Elinde yılan tutan kadın manasına gelen bu burç, semada çok kolay bulunur. Hartadan anlaşıldığı üzere; Nesrilvaki yıldızı Kalbülakrebe, ve Nesrüttâir yıldızı da Semâkürramihe vasl olunursa, bu hatların tekatu' noktasında, mevzuubahs burcun Alfa yıldızı yani ("a,, Ophiuchi) kevkebi bulunur. Bu yıldız bulunduktan sonra da harta 18 yardımı ile diğer kevabide elde edilir. Gariptirki bu beş kevkeb ile yekdiğerine müşabih birer müselles mütesaviyüladla dahi zuhur eder. Esasen Elhavva velhayye hazirandan teşrini evvele kadar geceleri semtürreisde veya bu civarlarda bulunacağından bu veçhile dahi taharrisi ve bulunması kolaydır.

a kevkebi 300 senedenberi lemanını hiç değıştirmemiştir. B kevkebide böyle isede diğeri az çok tahavvülâta maruz kalmışlardır. Evvelkisi ikinci, B kevkebi üçüncü kadirdendirler.

Elhavva velhayyenin E kevkebi, günden güne tenkisi şule etmektedir. Z kevkebini Abdurrahmanissofî ve Uluğ bey gibi meşâhiri felekiyunu islâmiye beşinci kadirden gösterdikleri hâlde lemanı hazırı dördüncüden olduğundan mütehavvilelikleri anlaşılmaktadır. Bunlardanbaşka:

36 A, 45 d kevkebleri de mütehavviledir. 71 numaralı kevkeb ise, gözle görülemeyecek bir dereceye gelmiştir. R, S, T kevkebleri de mütehavvile iselerde küçük olduklarından şayanı ehemmiyet değildirler.

Kevakibi muzaafasına gelince: Burcun bu cins kevakibi semanın hiç bir noktasında bulunmayacak derecede garip hareketlerle meşhurdurlar. Meselâ: A kevkebinin 14 dakika

cenubu garbisinde yedinci kâdirden ve Akrep burcunun bunlara civar 30 numaralı kevkebi her üçü birden aynı istikamete doğru süratle uçup gitmektedirler. Halbuki A kevkebile 30 Akrep kevkebi arasında milyarlarca kilometrelik mesafe vardır. A kevkebi esasen muzaafadır. Hatta A manzumesile 30 akrep yıldızları arasında bulunup E namile müsemma ve fakat 12 nci kâdirden olan ufak bir kevkebin de aynı süratle aynı istikamete doğru koştuğu Kamil Falamariyon tarafından anlaşılmakla bu bapta büsbütün hayretler tezayüt etmiştir. Bu hâl semanın hiç bir mıntakasında yoktur. Evet; Bu manzumei murabbaa kâinat içinde yegâne bir garibedir.

Elhavva velhayyenin “B,” ile “L,” yıldızları solundaki gurubuna tevehi nazar edersek göreceğimiz 70 numaralı kevkeb; bütün kürei sema içinde mevcut muzaafaların en ziyade şayanı hayret ve temaşasıdır. Bu muzaafanın bütün ahvali hususiyesi ilmi heyetce o derece kati olarak malûmdurki, funun ve ulumu riyeziyenin bu bapta göstermiş olduğu muvaffekiyet, beşeriyetin yüzünü ciddinden ağartacak ve pek ziyade iftiharını mucip olacak bir mahiyettedir. Meselâ: Küçüğünün hareketi intikaliyesi müddeti ve sıkletleri belkide Arzımızınkinden daha sıhhatlı hesap edilebilmiştir. Kâdirleri 4,5 ile 6 dır. Her ikisininde renkleri kırmızımsıdır. Müddeti devri 92 sene 9 aydır. Arza mesafeleri 208,000,000,000 yani ikiyüz sekiz trilyon kilometredir.

Sıkleti ; Sıkleti Arzdan 973200 kere daha ağırdır. Bir senede Kevkebi tâlinin katettiği mesafe 564,0000,000 kilometredir. 70 numaralıdan başka A, T, 67, P, 39 numaralı kevakeb dahi, Elhavva Velhayyenin belli başlı muzaaflarındandır. Fakat bunları görebilmek için dürbün istimâli zarur'dir.

Hartada görüldüğü üzere Elhavva Velhayyenin iki adet kümei kevakibi vardır. Her ikiside pek şirin olup pek şık elmaspareleri andırırlar. Bunların Arza mesafeleri şimdiye kadar kabil değil ölçülememiştir. Kim bilir bu milyonlarca avalım içinde ne gibi hadisat ceryan etmektedir. Ufak dürbünlerle de görülebilir. Şayanı tavsiyedirler. Elhavva Velhayyenin şöhretini tezyit eden hadisat meyanında, şayanı ehemmiyet olarak söyleyelimki; 1604 ve 1848 senei miladiyelerinde bu burçta ansızın iki kevkeb zuhur etmiştir.

Birincisi; Meşhur felekiyundan Fabriçyus zamanında zuhur ederek müşarüleyh tarafından bunun için büyük bir cilt kitap yazılmıştır. Bu kevkeb efkârı beşeriyeyi hayli bir surette işgal etmiştir. Zira bunun ziyası, en parlak kadri evvel yıldızlarını gölgede bırakmış ve hatta Zühreninkine muadil gelmişti. 1604 senesi 10 teşrinievvelinin gecesi idiki, ziyası büsbütün çoğalarak manzumemizi adeta tehdide başlamıştı. Bereket versinki ziyası tenakusa başlamış ve senei mezkûre şubatında ikinciye, ve martta üçüncüye tenezzül eylemişti. Bu tarihten sonra fevkalâde bir hadise ceryan ederek kevkebi mezkûr nazarlardan büsbütün tagayyüp etmiştir.

İkincisi: (P) ile (E) ve 20 kevkepleri arasında 1848 senesi nisanında görülmüştür. Hini rüyetle derecesi 4,5 idi. Mayısın 11 inci gününe kadar çıplak gözlerle müşahade edilmişsede, bundan sonra kemalî süratle tenezzüle başlayarak gözlerden kaybolmuştur. Elhavva Velhayyenin taliki iktizası, bu iki kevkeb geldikleri gibide serian gitmişlerdir. Evet herşey fanidir. Gelenler gidiyorlar.

Fakat nereye ?

Elhayye Burcu — (Serpentis)

Elhayye kelimesi yılan manasına gelip burcun şekli bunu icap etmiştir. Semada Elhayyeyi bulmak çok kolaydır. Meselâ yılanın başını teşkil eden B, L, V kevkeleri eklili şimâlinin cenubına tesadüf ettiğinden bulunmaları suhuletlidir. Diğer kevakibide harta iânesile elde edilir.

Kevakibi mütehavvilesi şunlardır: E, R. Bunlardan R kevkibi 359 gün zarfında 5.7 den 12 nci dereceye kadar iner ve çıkar. Bir iki adet mütehavvilesi daha varsada çıplak gözlerle görülemez.

Kevakibi muzaafasına gelince: Evvel emirde Θ kevkibini zikrederiz. Bir el dürbünü ile görülebilir. İkinci muzaafası (S) kevkibidir. Küçüğünün hareketi intikaliyesi 900 senedir. Bunlardan başka (V) kevkibi dahi oldukça şirin bir muzaafadır.

Eğer 5 numaralı kevkibin bir az şimali garbisine baktıysak pek güzel bir küme görürüz. Vilyam Herşel, Lord Rosse gibi heyetşinaslar bu kümenin medhini söylemekle bitirememişlerdir. Bu kümenin merkezinde o kadar çok nücumu mütekemmile vardırki; tadatları hakkında şimiye kadar vaki dâima sifıra müncer olmuştur. İşgal ettiği saha çok büyüktür. Bundan başka Elhavva velhayyenin 72 numaralı kevkibile Elhayyenin Θ yıldızı arasında bir küme daha mevcuttur. Ve bunun şekli de pek gariptir. Ufak bir heyet dürbünü ile teması şayanı tavsiyedir.

Elhayyeye hitam verirken söyliyelimki Elhavva Velhayye ile Elhayye arasında Kurunu vustada kral (Stanislas) a bir cemile ve bir tabasbus olmak üzere (Ponya Tofski nin öküzü) namile saçma bir burç teşkil edilmişti. Son zamanlarda bu burç kaldırılmış ve yıldızları da sahibi aslileri olan Elhavva Velhayye ile Elhayye ye iâde edilmiştir.

Biz de kevakibi mezkûreyi oralarda zikr ettik.
